

MAGYAR FIGYELŐ

AZ OLASZ VÁLTOZÁSOK

Felületesen gondolkodók, akiknek elképzeléseit nem a tárgyilagosság, hanem a világnézeti rokonszenv, vagy ellenszenv irányítja, igen kényelmesen azt hiszik, hogy 1943. július 25-én, az olasz fascista nagytanács drámai ülése után végleg megbukott a fascizmus és nem támad fel többé. Az ilyen elképzelés nélkülözi a történelem tanulságait és nem számol azzal, hogy egy önálló, eredeti államszervezési ideológia a történelem során még sohasem tűnt el nyomtalanul s ha a külső körülmények, vagy az emberiség helyzetének különböző alakulása időnkint lappangó életre kényszerítették is az autonóm ideológiákat, mindig előbukkant egy-egy korszak, amelyben létjogosultságukat újra megtalálták. Így kell megítélnünk a fascizmus mostani összeroppadását is. A külső formákat pillanatok alatt felszámolták, a jelvények eltűntek, a fascio, a szimbólum láthatatlanul elhomályosult, a lényeg, az eszme azonban változatlanul megmaradt.

Az átlagos újságolvasó általában a következőket tudja az olasz eseményekről: a fascizmus agonizálása, amely még 1941. június 10-én Olaszország hadbalépésének napján megindult, 1943. július 19-én, Róma bombázásakor, kríziséhez ért. Ugyancsak július 19-én, amikor az Örök Városra 700 tonna gyújtó és robbanó bomba hullott, egy kies fekvésű északolaszországi városkában, Feltreben Mussolini megbeszélést folytatott Hitlerrel. Róma bombázásának tragikus estéjén tért vissza Mussolini

a Termini pályaudvarra. Az érkezésére kirendelt újságírók feljegyzik, hogy Mussolini igen hallgatólag és rendkívül enigmatikus arccal szállott ki a termes kocsiából. Mialatt autójával behajtott a Palazzo Veneziaáig, láthatta a bombázás utáni izzó hangulatot. Sziciliából kedvezőtlen hírek érkeztek. Alighogy leült hivatalának íróasztalához, egymásután jelentették be látogatásukat a fascista nagytanács tagjai és arra kérték Mussolinit, hogy mielőbb hívja össze a nagytanácsot és ott félreérthetetlenül foglaljon állást Olaszország égető bel- és külpolitikai kérdéseiben. Mussolini engedett a rábeszélésnek és 1939 december 7-e óta először hívta ismét össze a fascista nagytanácsot 1943. július 24-én délután 5 órára. Az ülésről előzőleg hivatalos közleményt nem adtak ki. A hír mégis gyorsan terjedt el Rómában, úgy hogy szombaton, július 24-én délután már sűrű tömegek lepték el a Piazza Venezia terét. A Villa Torlonia, Mussolini magánlakása és a Palazzo Venezia között erős rendőri és katonai felkészültség biztosította az útvonalat. 5 óra előtt 5 perccel Bastianini külügyi államtitkár kíséretében megérkezett Mussolini. Nem tekintett sem jobbra, sem balra és a tőle megszokott ruganyos léptekkel fölszaladt a lépcsőkön. A tanácskozó teremben már teljes számban jelen voltak a fascista nagytanács tagjai. Mikor Mussolini belépett, jeges csönd fogadta. A Duce szűrős szemekkel végignézett a fascista nagytanács tagjain, majd belekezdett utolsó beszédébe.

Másfélórán keresztül magyarázott, érvelt, hevesen vádolta volt munkatársainak egyrészét, haragosan megróttta az árulókat s miközben egyre fokozódó hévvel teljesen átadta magát a szónoki lendületnek, dühösen csapkodta a történelmi nevezetességű íróasztalt. Hirtelen, egy rövid, lakonikus mondatral befejezte beszédét. Ugyanaz a jég hideg csönd fogadta a beszéd végét is. A többit már a hivatalos jelentéséből ismerjük. 10 órás drámai feszültségű tanácskozás után Mussolini meghajlott a többség akarata előtt és belenyugodott abba, hogy Grandi, a fascista nagytanács elnöke a királyhoz és a császárhoz forduljon a hatalom átvételének érdekében.

A fenti, napisajtóba való színesebb leírás hézagosan világítja meg azt a tényt, hogy a fascizmus hirtelen összeroppanása, a rendszer belső ziláltsága mellett főképp a külpolitikai és háborús körülmények miatt következett be. Mindaz, amit Mussolini és legközvetlenebb eszmei barátja a fascista ideológia felállításával alkottak, mindaz, ami érdem, vagy ami esetleg téves és eléggé át nem gondolt álláspont volt a rendszerben, a párt bukásakor szóba sem került, hanem a likvidálást még a legfigyelmesebb szemlélő is az olasz nép békeakarátának és a fascizmus által kezdetű háború rosszrafordulásának tulajdonítja.

Évek távlatára van szükség ahhoz, hogy a fascizmus bukásáról elfogadható bírálatot mondassunk. A huszadik század új állam- és nevelésfilozófiája július 25-én csak gyakorlatilag bukott el, s aki felfogja a történelem nagy tanulságait, tisztán látja, hogy az eszme, mint autonóm elgondolás nem bukott el. A francia forradalom ezelőtt 128 esztendővel omlott össze, s amit a bécsi kongresszus résztvevői 1815-ben mint soha fel nem támadót elparentáltak, 1848-ig lappangott a szívekben, hogy akkor ismét diadalra vigye a szabadság

és az emberi jogok eszméjét. Éppen úgy, mint a Revolution, a fascizmus is a szükségből és az emberi természet egy töredékének a kényszerűséggel való szerencsés találkozásából született. Fogamzása és embrionális fejlődése méltó volt egy igazi, az eklektikus álláspontot kizáró eszme elindulásához. Hogy ismét a francia forradalommal állítsuk szembe a mostani eseményeket, 1789 reakciót jelentett az önkény, a monarchikus zsarnokság és a szociális egyenlőtlenség ellen, a fascizmus pedig a túlzott liberalizmusban a felelősség kétértelműsége, a gerinctelen kifinomult polgárság ellen kezdte el előbb az eszmei alapok lerakását, majd a természetéhez hozzátartozó dinamikus megvalósítást. Ami a legszembeötlőbbben forradalmibb a fascizmusban, az az egyén totális átformálására való törekvés.

Ha Mussolini nem is vindikálhatja magának a fascizmus eszmei alapjainak megteremtését, senki sem tagadhatja, hogy politikai zsenije és egyéniségének varázsa mindennél jobban rányomta bélyegét a történelem egyik legnagyobb politikai kísérletére. Új embertípust akart teremteni, aki a hősi élet-szemléleten keresztül keresi az életnek viszonylagos célját. A fősúlyt ő is a nevelésre, tehát az ifjúságra fektette. A katonás fegyelem, a közösségi érzés kifejlesztése, az egyéniség felesleges csillogásainak lenyeseése, az önzetlenség, de egy időben a szabadságjogok korlátok közé szorítása tartoztak a Mussolini-féle nevelés legjellegzetesebb eszközeihez. Mussolini, mint minden új irányt adó államférfi, a lélek és az erő között választhatott. Ő az erőt részesítette előnyben és ez okozta egyéni bukását. Mert azok, akik látszólag megmaradtak a lélek mellett, erőben is hatalmasabbnak bizonyultak, mint az erő hivatalos képviselői.

Ha pontokba akarjuk sorolni a fascizmus előnyeit és hibáit, a tévedések száma annyival több,

amennyi pontosan elég volt a mosztani letörés bekövetkezéséhez.

Előnynek mondhatjuk a következőket:

1. A fascista Olaszország külpolitikája 1922-től az európai hadjárat megindulásáig a hagyományos olasz külpolitika útján járt. Szem előtt tartotta Itália változhatatlan geopolitikai helyzetét, amely a Földközi tenger térségében csak kölcsönös engedékenység keretében tarthatja fenn az olasz érdekek védelmét. Egészen az abessziniai expedícióig az olasz külpolitika számolt azzal, hogy a brit világbirodalommal konfliktusba nem szabad keverednie, mert tengerparti állam lévén, a brit politika legvégső atoutja, a flotta mindig biztosítani tudja Nagybritannia számára az utolsó szó erejét. Ez a külpolitika Olaszország számára az utóbbi évszázadban szinte axiómává változott.

2. A páris környéki békeszerződések a győztes Olaszországban is keserű visszhangra találtak. Az olasz nép meggyőződése szerint Versaillesben nem elégitették ki Olaszország vitális igényeit, ezért Olaszország a világháború utáni külpolitikai kapcsolatait nem hatotta át a győztes hatalmak elszigetelési álláspontja, hanem kereste a kapcsolatokat a Trianonban, Versaillesben és Neuillyben megcsonkított országokkal. Ez a megbékélés szellemének jegyében felállított olasz külpolitikai elgondolás később általános rokonszenvvel találkozott az egész világon.

3. Az olasz külpolitika előnyére írhatjuk azt is, különösen az abessziniai hadjárat előtti időre értve, hogy a megbékélésre irányuló kísérleteket és javaslatokat mindig a legőszintebben támogatta.

4. Belső vonatkozásban különösen a fascizmus építkezései emelendők ki. Ha a szellemi újjászületés jelei nem is mutatkoztak, az alkotó szellem külsőleg egész sor impozáns alkotásban megnyilvánult.

Vasútak, villamos művek, duzzasztó gátak, kikötők, hajók, bérpaloták, egyetemek, kórházak, különböző szociális intézmények mindig magukon viselik a fascizmus anyagi alkotó szellemét.

5. Érdekes kísérletet hajtott végre a fascizmus az alsóbb társadalmi rétegek szociális viszonyainak megoldására is. Az elesettek, a munkaképtelének és a munkanélküliek felkarolását az állam vette kézbe. Ez az első átfogó kísérlet, amely a történelemben elvből gyakorlatra is áttevődött.

6. A fascista nevelési rendszer meg tudta változtatni sok esetben az olasz lélek olyan sajátosságát, amelyet nagy általánosságban nem szoktak az egyén javára írni.

7. A totalitarizmusok vallásellenességét nem vette át. Egyezményt kötött a Vatikánnal és a katolikus egyház számára teljes szabadságot biztosított.

Hibái, amelyek mostani bukását okozták, sokkal számosabbak és nagyobb jelentőségűek, mint erényei voltak.

1. Mussolini kijelentése szerint, annak, aki embereket akar kormányozni, ismernie kell az embert. Ezen az egy ponton Mussolini végzetesen tévedett. Azt hitte, hogy az ember egy a priori tétel alapján gyúrható, formálható, és elfelejtette, hogy az egyéniség letörése és megnyirbálása kiöli az emberekből az életkedvet és az alkotás utáni vágyat.

2. A szellem kárára mindig az erő és a közvetlen eredmény javára döntött. Ennek a megállapításnak a helyességét legjobban az bizonyítja, hogy az abessziniai hadjárat előtt megindult angol-olasz egyezkedő tárgyalások eredményét nem tudta türelemmel bevárni, hanem az erőszak alkalmazásával igyekezett Olaszország érdekeit szolgálni, azontúl pedig egy militarista nagyhatalom demonstrációját akarta komoly formában megvalósítani.

3. Hibája a fascizmusnak, hogy nem látta be a monarchikus államforma olasz vonatkozású előnyeit és nem méltányolta a savoyai ház hervadhatatlan érdemeit.

4. Nem volt eléggé hajlékony és alkalmazkodó a hasznavehetetlennek bizonyult elvek megváltoztatásánál. Így Mussolini, bár maga személyesen híve volt az egyén szabadságának, egyetlen egy intézkedést sem hozott, amely az egyénre nyomasztólag ható korlátokat megkönnyebbitette volna, ezért Olaszország az utóbbi húsz évben szellemi téren nem produkált élvonalbeli egyéniségeket, akik pedig feltétlen szellemi tekintélyek voltak az olaszok közül, mint Benedetto Croce, Guido de Ruggiero, Toscanini, stb., nem tartoztak a fascisták közé.

5. A fascista külpolitika 1936 óta feladta realista elgondolásait és a nemzeti érdekeket világméretű érdekekkel kombinálta. Elfordult az angol barátság keresésétől s mivel a fascista Olaszország is kismérettűnek érezte magát, a vesztt államok felé orientálódott. A Népusnak megüzent háború elhatározó lépés volt Olaszország külpolitikájának szempontjából. Félreértéhetetlenül szembe került az angol-szászok érdekeivel és ezzel egyidőben Anglia és az USA hatalmi fölényével. A magárahagyatottság kijelölte az olasz külpolitika további útját: külföldi kapcsolatait és hatalmi aspirációinak megvalósítását csakis Németország oldalán kereshette.

Hézagos és hiányos kép ez az olasz változások felméréséhez. Ami három hét távlatából megállapítható, az az, hogy a fascizmus az ideológiák harcában az első menetben kiütéses vereséget szenvedett, mert az örök emberi törvények legjelentősebbikét, a szabadságot, nem részesítette abban a kegyben, amely nélkül tömegeket nem lehet egy új rendszer mögé állítani.

Nagy József

DÉL-ERDÉLY IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI ÉLETE

A magyar történelemben szinte törvényszerűen ismétlődnek azok az újramezdések, amelyekre az egész nemzet, vagy egy-egy jelentős része kényszerült a századok során egészen napjainkig. A tatárjárás, Buda várának eleste, a török elnyomatás alól való felszabadulás, a negyvennyolcas szabadságharcot követő elnyomatás és a Trianonban történt országcsontkítás után mindig újra és újra vissza kellett térnünk nemzeti létünk megmaradt alapjaihoz, hogy a romok és csonkaságok helyén megint felépüljön a nemzethez méltó emberi és magyar élet. Különösen gazdag azonban az újramezdésekben történelmünknek az a korszaka, amelyben benne élünk. Trianon után egyidőben kellett elvégeznünk a magyar föld szétszakított részein az újramezdések egész sorát a csonka országban éppen úgy, mint Erdélyben, a Felvidéken, a Délvidéken és az őrségben. S az újramezdések száma még megsokszorozódott a megszállt területek bizonyos részeinek felszabadítása után nemcsak általában a megnagyobbodó országban, hanem magukban a vizsztatért országrészekben is, és még inkább az idegen megszállás alatt maradt s az előbbinél súlyosabb kisebbségi sorsba süllyedt magyar területeken. Mekkora biztatás azonban a mai magyar nemzedékek számára az, hogy ezekhez az örökös újramezdésekhez még eddig mindig eléggé erősnek bizonyult a nemzet s minden rétege, és a magyar életet hordozó föld minden része! Olyan bizonyosága ez mai történelmi sorsunknak, hogy ezt szívünkbe vésvé, csak bizakodással nézhetünk a vajudó jelenből az ismeretlen jövő felé.

Ezekkel a gondolatokkal olvastuk végig a magyar újramezdés egyik beszédes bizonyosságát, a dél-erdélyi magyarság »Szépirodalmi

és ker. Közművelődési Szemléljé», az Aradon megjelenő *Havi Szemlé*t. Annak a viszonyosságnak az alapján, amely evileg megszabja a magyar államnak az északerdélyi románsággal és a román államnak a délerdélyi magyarsággal szembeni magatartását, már nagyon régóta vártuk, hogy a Kolozsvárt megjelenő *Viața Ilustrată* (Az Élet Képekben) című román folyóiratnak megfelelően odaát is napvilágot lásson egy magyar irodalmi és keresztyén közművelődési folyóirat.

A *Havi Szemlé*nek hozzánk eljuttott első száma még nem jogosít fel a bírálatra, hanem egyszerűen mély és őszinte örömrre készlet. Az első pillanatban meglep, hogy a folyóirat éppen Aradon jelenik meg, holott köztudomás szerint más város a délerdélyi magyarság szellemi központja. De végignézve a munkatársak során, megállapítható, hogy így is megvannak a kapcsolatai Dél-Erdély minden részével s a szemle, melyet a folyóirat havonként tart a délerdélyi irodalmi és ker. közművelődési élet felett, alkotó írókról, művészekről, nemzetnevelőkről, és irodalmához, ker. közművelődéséhez ragaszkodó népi közösségről nyújt biztató képet.

A szerkesztő bizottságban az aradi Fischer Aladár minorita gimnáziumi igazgató, a költő Olosz Lajoson és a szerkesztő Molnár Árpádon kívül ott van a tanulmányíró Vita Zsigmond nagyenyedi református kollégiumi tanár is. Az első szám vezércikkírója Gyárfás Elemér, aki írásának alap gondolatát az Evangéliumból meríti: »A búzaszem, ha, el nem vetetik a földbe, egymaga marad; de ha elvetik, ott csodálatosan átalakul és sokszoros termést hoz...« Fischer Aladár, szép írásában az Alföld futóhomokját megkötő akác-fáról ír, magyar jelképül állítja elénk, s szeretné, ha a folyóirat »egy kicsikét hasonlítani tudna a mi akácunkhoz!...« Argay György evangélikus esperes a magyar pa-

rasztságért folytatott önzetlen és jószándékú munkára inti a vezetőket, mert csak így nyerhető meg az egység és a közös munka számára a ma még bizalmatlan falusi nép. Vita Zsigmond Szombati Szabó Istvánról ír tanulmányt, megrajzolva a költő sikereiben és ünneplésekben gazdag éveit s az utánuk következő keserű elhallgatás lelki és művészi okait. Tanulmánnyal szerepel még Abafáy Gusztáv (Móricz Zsigmond nyugaton) és dr. Berthe Nándor (Garay János »Ob-sitos«-a). Dr. Schweitzer József a fenyőerdő szépségeit és természet-tudományi érdekességeit ismerteti népszerűsítő jellegű cikkében. Terjedelmével és üdeségével, mély értelmű humorával és felemelően bizakodó hangulatával valósággal elbűvöl Kacsó Sándor »új népme-séje« a táltos malacról.

A folyóirat első számában ver-sekkel szerepel Olosz Lajos, Szem-lér Ferenc, Nagyfalusi Mihály, egy képpel Acél Ferenc, hárommal pe-dig Vas Albert.

A *Havi Szemlé*vel kétségtelenül komoly kezdeményezés történt ab-ban az irányban, hogy a kisebbségi erdélyi irodalomnak egy újabb hős-kora induljon meg. A kezdet biz-tató, mert az első szám munkatár-sai között jónéhányan vannak olyanok, akik feltétlenül kezességet jelentenek a kezdeti nehézségek leküzdésére s a számukra immár több, mint két évtizedes kisebbségi erdélyi irodalom hagyomá-nyait folytatva, a magyar szellemi, lelki helytállásnak nemcsak hirde-tésére, hanem hősies megvalósítá-sára is.

A *Havi Szemle* nemcsak Dél-erdélyben, hanem a határokon in-nen is a minden nehézségeken győ-zedelmeskedő magyar szellem újabb bizonyítéka, s éppen ezért, akár-csak Dél-Erdélyben, innen is féltő szeretettel és nem lankadó figye-lemmel kísérjük további sorsát.

*

Az erdélyi képzőművészeknek a kisebbségi sorsban töltött évek

alatt kialakult s ma már szép hagyományokkal rendelkező szervező és szervezkedő készsége újabb jelentős eredménnyel gazdagította az erdélyi magyar képzőművészet történetét. Ez alkalommal azonban nem északerdélyi, hanem délerdélyi képzőművészeti eseményről van szó. A délerdélyi magyar képzőművészek valóságos vándorkiállítást hoztak létre, s ezzel egy év leforgása alatt már háromszor léptek a délerdélyi műpártoló közönség elé. A kezdeményezés Arad és Temesvár festőitől indult el, akik előbb Aradon, majd Temesvárt rendeztek gyűjteményes kiállítást. Mindkét helyt szokatlanul meleg érdeklődést keltettek, és nem várt sikerrel zárták kiállításukat. Így merült fel az a terv, hogy a kiállító képzőművészek számát teljesebbé tesszik a tulajdonképpeni Dél-Erdély képzőművészeivel s az előreláthatólag hatalmas tárlatot Brassóban rendezik meg. A kiállítás június 13-án nyílt meg, s az összesen százötven művel szereplő tizennégy képzőművész valóban Dél-Erdély minden vidékét szóhoz juttatta. A kiállítók névsora a következő: Beleznay István, Gallasz Nándor, Gruzda János, Hajós Imre, Kollár Gusztáv, Lukász Irén, Muhos Kornél, Paál Albert, Pataki Sándor, Soós István, Tsuzó-Leiter Arthur, V. Székely Piroska, Vass Albert és Wolf Károly. Mint minden gyűjteményes kiállítás, ez sem lehetett egységes sem felfogásban, sem színvonalban, a kiállított művek nagy száma nem mutatott a legszigorúbb önbírálatra és válogatásra, de a minden szellemi és nyilvános közösségi élettől elzárt brassói magyarság eltekintett a felfogásbeli és színvonalbeli különbségektől s hatalmas tömegekben kereste fel a kiállítást. A magyarság nagy érdeklődése figyelmet keltett a románság és szászág körében is, úgy hogy szászok és románok egyaránt szép számmal keresték fel a magyar művészek kiállítását. A kiállító művészek főleg olajjal és

vízfestékkel dolgoztak. Muhos Kornél és Kollár Gusztáv fölényes művészettel megalkotott akvarelljei, Pataki Sándor finoman ködös tónusú képei, Paál Albert merész fény- és árnyhatással megfestett tájképei, Gruzda János téli napfényben ragyogó, barátságos havasi tájai, az olajjal dolgozó, de a vízfestmény könnyedségére emlékeztető vásznaival nagy sikert elérő Hajós Imre, Tsuzó-Leiter Arthur látomásszerűen megjelenített tájai és állatkompozíciói, és Vass Albert üdeszínű pasztelljei vonták a leginkább magukra a közönség figyelmét. V. Székely Piroska egy, Gallasz Nándor pedig három szoborral szerepelt a tárlaton, mindkettőjük sikere megérdemelten nagy volt. A kiállítók közül tulajdonképpeni grafikus csupán Beleznay István, akinek rézkarcai képviselték a nagyműtű és ma is világhírű magyar grafikát.

A kiállító tizennégy magyar képzőművész sikere túlnő a képzőművészet határain. Műveikkel mindannyian arról tettek bizonyosságot, hogy lábukat szilárdan megvetették szülőföldjükön, vállalták és viselik a minden eddiginél súlyosabb kisebbségi sorsot, és a bénító viszonyok ellenére rendületlenül alkotnak önmaguk és népi közösségük számára. A magyar léleknek a magasabbrendű művelődési életre való igénye jelentkezett a kiállítás résztvevőiben, megszervezőiben és a látogató magyar közönségben. Meg vagyunk győződve arról, hogy délerdélyi képzőművészeink alkotó munkája nem szétszóródó népi közösség romjain kiviruló virág, hanem annak ez egyre tervszerűbben meginduló délerdélyi magyar irodalmi és közművelődési életnek a kezdetét jelenti, amelynek román megfelelője Észak-Erdély földjén, az önmagában bízó és nemzetiségeire gondotviselő magyar állam jóvoltából már régen túljutott a természetszerű kezdeti és átmeneti nehézségeken.

Nagy Géza

A BEVERIDGE-TERV

A Sir William Beveridge nevét viselő szociálpolitikai program a külföld sajtójában és tudományos köreiből élénk érdeklődést keltett. Magyar részről egy sereg hírlapi cikk és tudományos kommentár jelent meg, amelyek kellő részletességű tájékoztatást nyújtottak a terv elgondolásairól, előzményeiről és fogadtatásáról. Ez fölöslegessé, cikkem szűk keretei pedig lehetetlenné teszik a Beveridge-terv újból való kimentő ismertetését, emiatt az elkerülhetetlen ismétléseken kívül csak néhány elvi szempont tárgyalását vélem célszerűnek.

A fentemlített »szociálpolitikai program« elnevezést óvatosan kell értelmeznünk. Bár a Beveridge elnöklete alatt összeült, az érdekelt szakminisztériumok, állami és autonóm testületek képviselőiből álló bizottság eredeti megbízását tágabban értelmezve, nemcsak a jelenlegi szociális biztosítás újjárendezését dolgozta ki, hanem ezen túlmenően, a szociális biztonság megteremtésére vonatkozó memorandumot nyújtott be – magában a tervben hangsúlyozza, hogy ez számos szociális kérdés tekintetében nem tartalmaz megoldási javaslatokat. A terv tehát *több, mint pusztán a szociális biztosítás reformja, de kevesebb az átfogó szociálpolitikai programnál.*

A terv egyik szakaszának zárószavai szerint: »Az itt javasolt rendszer egyes pontokban forradalmat jelent, de épen a fontosabb pontokban csak fejlődést, amely természetesen következik a multból. Így tehát brit forradalom.«* Ez a patetikus fordulat kontinentális forradalomszemléletünk szerint kissé túlzottnak hat, viszont Nagybritanniában a forradalmak másként szoktak lejátszódni. A terv a szociális biztosítást a szó legtágabb

* Az idézetek Mihelics Vid „A Beveridge-terv” című tanulmányából valók (megj. Budapest, 1943.).

értelmében vett társadalombiztosítássá duzzasztja azzal, hogy a kényszerbiztosítást minden polgárra kiterjeszti, tekintet nélkül jövedelmének nagyságára, egyidejűleg és minden körülmények között meghatározott jövedelmet biztosítva mindenki részére: a gondos számítások alapján megállapítandó létminimumot. Három – a szociálpolitika más területére átnyúló, de a tervezet lényegével szorosan összefüggő – előfeltételt jelöl meg: a gyermeknevelési pótlékot, a preventív és a munkaképességet helyreállító egészségügyi szolgálat általános intézményesítését, végül a munkanélküliség lehető teljes vagy maximális kiküszöbölését. A terv szerint szükség van a szociális biztosítás gyökeres átszervezésére, amely ennek jelenlegi zűrzavaros és áttekinthetetlen rendszerét észszerűen vezetett, egységesített és az igazgatás tekintetében decentralizált biztosítási szervezettel váltsa fel. Ha a szociális biztosítás új rendszere tökéletessé válik, védelmet nyújt az egyik legveszélyesebb társadalmi jelenség: a nyomor ellen. Ezt a terv szerint hiteles és pártatlan – egyébként kézenfekvő – tudományos vélemények is igazolják, amelyek szerint a nyomor okai az esetek legnagyobb részében a keresőképesség átmeneti vagy végleges megszűnésére vezethetők vissza, a továbbiakban pedig arra, hogy a jövedelem nagysága nem áll arányban a család szükségleteivel. A nyomort a jövedelemelosztás újraszabályozásával kell orvosolni, amely a szociális biztosítás tökéletesítése útján és a gyermeknevelési pótlékok bevezetésével érhető el. Ugyancsak tudományos adatokra támaszkodva jelenti ki a terv, hogy az a jövedelem, amellyel Nagybritannia munkabérből élő társadalma már a mult világháború előtt rendelkezett, bőségesen elegendő lett volna a nyomor elhárítására e jövedelem pusztán átrétegzése folytán, amely a nyomor által nem sujtott osztályok

tagjait mindennemű szociális teher viselése alól fölmentette volna. Erre a terv csak annak igazolásáért mutat rá, hogy a nyomor megszüntethető annál is inkább, mert az első világháború az életszínvonal emelkedését és általában véve a haladást nem volt képes meggátolni; így a jelenlegi háború sem zárhatja le a társadalmi fejlődést. Igaz ugyan, hogy az életszínvonal emelkedése egymagában nem szüntette meg a nyomort, de épen ez teszi szükségessé Beveridgeék tervét.

A gyermeknevelési pótlékok sürgős bevezetését a terv nemcsak a brit családok szociális helyzetének javítása céljából javasolja, hanem azért is, mert – amint mondja – ha a születések száma továbbra is a jelenlegi szinten marad, a brit népesség száma rövid időn belül rohamosan csökkenni fog.

A terv a munkaképtelenségi támogatással egyidejűleg természetesen azoknak az okoknak és eseteknek a csökkentését is nélkülözhetetlennek tartja, amelyek a munkaképtelenséget előidézik. Ez egyfelől az átfogó országos egészségügyi szolgálattal érhető el, másfelől a biztosítottak olyanirányú felvilágosításával, hogy kötelességüknek érezzék saját egészségük megővését és a balesetek tőlük telhető elkerülését.

A munkanélküliség kérdését illetően Beveridge abból indul ki, hogy a munkanélküliség teljesen nem küszöbölhető ki, viszont a foglalkoztatottság bizonyos maximális mértéke már szerinte is lehetséges. A kidolgozott terv szempontjából feltétlenül ragaszkodik ehhez a mértékhez, mert – mint részletesen kifejti – tömeges munkanélküliség esetében elgondolásai nem vihetők keresztül. Beveridge becslései szerint a tervnek 8 és fél százalékos munkanélküliséggel kell számolnia, amelyhez majd szociálpolitikai teendőit szabnia kell.

Beveridge nem tekinti feladatának, hogy a munkanélküliség meg-

oldásáról javaslatokat terjesszen elő, viszont néhány szóban rámutat arra, hogy maga a szociális biztonság kiépítendő rendszere is hozzájárulhat majd a munkanélküliség csökkentéséhez, ha a munkanélküliek támogatását összhangba hozzák a munkapiac mozgékonyaságával, úgy, hogy ez munkakeresésre ösztökéli a munkásokat. Ezzel a dolgozó osztályok vásárlóereje megszilárdul és enyhül a gazdasági élet nyomottsága. Ez a vásárlóerő méginkább megszilárdul, ha a biztosítási juttatásokat nem az általános adóbevételekből, hanem a biztosítottak járulékaiból álló autonóm biztosítási alapból fizetik. Az alap ésszerű kezelése szintén fokozhatja a munka utáni keresletet azáltal, hogy a kedvező időkben felhalmozott tartalékokat kedvezőtlen viszonyok között fogyasztják el, egyidejűleg pedig mind a munkaadók, mind a munkavállalók járulékait leszállítják. Előbbi a munkapiac megélénkülését vonná maga után, utóbbi pedig a munkavállalók vásárlóerejét növelné.

Eközben többször hangsúlyozza a terv, hogy fontosnak tartja a mult bevált vívmányainak indokolt mértékben való felhasználását a jövőben is. Így jelentékenyen fokozódnék a szociális biztonság az Angliában magas fejlődési fokon álló önkéntes biztosításon, továbbá a közjótékonyasági alapon folyó szociális népgondozáson keresztül mindazokban az esetekben, amelyekben a »biztosítás kudarcot vall«...

A terv pénzügyi oldaláról kell még megemlékeznünk. A szociális biztonsági alap pénzügyi ellátását – az eddigiekhez hasonló módon – három forrás szolgáltatná: *a biztosítottak, ezek munkaadói és az állam, vagyis az adófizető polgárok összessége.* Az átmeneti nehézségeken pedig a jelenlegi biztosítási rendszer felgyülemlett tőkái és kamatai fognak segíteni. A terv különösen pénzügyi szempontból rak nagy terheket a polgárság vállára, mert a lakosság tetemes része

kettős minőségben vesz részt a biztosításban: mint biztosított, a biztosítási járulék lerovásával és mint adófizető, az állami adó megfizetésével, viszont – jegyzi meg Beveridge – a társadalombiztosítás egységesítése és az ügykezelés racionalizálása következtében ezek a hozzájárulások az eddigiekhez képest jelentősen meg fognak kisebbedni.

A tervezet láthatólag a jelenlegi brit gazdasági és társadalmi rendszer csorbitatlan megőrzésének figyelembevételével készült. A terv egyetlen javaslata, a *népéletbiztosítás államosítása* az, amely a brit gazdasági rendszerbe többé-kevésbé módosítólag nyúl bele. Különböző egészen helyesnek látszik Bruno Rauecker megjegyzése, amelyben megállapítja, hogy Beveridge mindenütt tekintettel volt a tőke érdekeire, mert a javasolt szociális reformokat igyekszik lehetőleg a tőke megterhelése nélkül keresztülvinni. Ennek az álláspontnak logikus következménye, hogy bár a terv szociálpolitikai intézkedései úgyszólván az egész angol társadalomra kiterjednek és a biztosítási előnyök élvezetében egyaránt részesítenek mindenkit – a hozzájárulások a biztosítottak vállaira nem egyformán súlyosodnak. A hozzájárulások összegszerűen egyenlők ugyan – talán csak a vállalkozó bérszámláját terhelik fokozottabban – nyilvánvaló, hogy a kisebbjövedelmű rétegeket jobban igénybeveszik, mint a tehetősebbeket, akik jövedelmük kisebb hányadát kénytelenek az ügy érdekében feláldozni.

A terv érdekessége, hogy a jövedelmek felső határára való tekintet nélkül készült. A terv a dolgok ilyen megoldását üdvösnek tartja az egymás iránti felelősségtudat kifejlesztésében, a szociális biztonság fokozásában, a jövedelmi felső határ figyelembevételének minden visszás következménye nélkül. A nemzeti minimum biztosítása a terv

szerint csak így válhatik lehetővé. Igen nagy figyelmet szentel Beveridge a létminimum kérdésének, viszont másutt alkalmazott szociálpolitikai programmoktól eltérően semmivel sem árulja el, hogy az egyes jövedelmek felső határának megszabására gondolna. Ebben lényegesen különbözik azoktól az elképzelésektől, amelyek az igazságosabb szociális rend megteremtése érdekében elkerülhetetlennek minősítik a jövedelmek bizonyos mérvű korlátozását. Beveridge szociális szemlélete viszont nem az egyenlőség, illetve az arányosság elvén épül fel. A szemlélet helyesége vitatható, az azonban kétségtelen, hogy *a létminimum és a jövedelmek korlátozása közül* – a gyakorlat igazolja, – *az előbbi tartani lehetett, az utóbbi komolyságát a legszigorúbb ellenőrzésnek sem sikerült eddig biztosítani.*

Hasonló szerénységet árul el Beveridge a munkanélküliség kérdésében is, amikor elhárítja magáról a megoldásra irányuló javaslattételt is. A terv körül keletkezett polemia eredményeként mindenesetre leszűrhetjük, hogy a terv kontinentális viszonylatban egyáltalán nem keltette a radikális társadalmi reformjavaslatok benyomását. Ezzel szemben a szociális állapotok korszerűsítését nyugodtan és szenvedélymentesen akarja keresztülvinni, talán inkább nyílik rá alkalma, hogy programjának pozitív előjelet adjon. Ezt mindenesetre a terv legfőbb értékeként kell elkönyvelnünk.

Az angol kormány egyelőre nem fogadta el a javaslatot, innen nézve pedig kissé későnjöttek és elavultnak látszik már. Nem tudhatjuk, hogy Beveridge tervének jövő sorsa mi lesz, az azonban bizonyos, hogy bármiféleképpen alakul majd a szigetországban a szociális reformok ügye, a javaslatban felvetett eszmék és ötletek nem maradhatnak hatástalanok.

Berényi Ádám